

STM

VN/12030/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi toisiolain 50 §:n muuttamisesta sekä luonnos asetukseksi tietolupaviranomaisen suoritteiden maksullisuudesta

Hyvinvointiala HALI ry kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon mukaisesta asiasta. HALilla ei ole huomautettavaa esitysluonnoksen 50 §:n varsinaisesta lakitekstistä. Esitysluonnoksen vaikutusarviota on tarpeen tarkentaa tietolupien myöntämisen prosessin kilpailuneutraliteetin osalta. Myös lakimuutos on tämän osalta selvitettävä ja toteutettava. Vaikutusarviossa on arvioitu myös tietolupaviranomaisen toiminnan laajuutta tulevaisuudessa. Toisiolain tulkinnassa on kiinnitettävä huomiota kilpailuneutraliteetin lisäksi tietolupaviranomaisen toimintakykyyn ja toisiokäytön ekosysteemin kehittämisen.

Vaikutusarviota tarkennettava – kilpailuneutraliteetti ei ole kunnossa

Esitysluonnoksen vaikutusarvio-osiossa todetaan, että ”*tietolupien ja tietopyyntöjen myöntämisen prosessi ei vääristäisi kilpailua, sillä luvat ja tietopyyntöä koskeva päätös yrityksille myönnetään samoin laissa säädetyin edellytyksin*”. Luvat ja tietopyyntöä koskeva päätös myönnetään tietoa hyödyntäville yrityksille samoin laissa säädetyin edellytyksin, mutta pelkästään sillä ei voi perustella sitä, etteikö tietolupien ja tietopyyntöjen myöntämisen prosessi voisi vääristää kilpailua.

Itse asiassa rekisterinpitäjien näkökulmasta tietolupien ja tietopyyntöjen myöntämisen prosessi vääristää kilpailua erittäin rajusti. Toisiolain 44 §:n mukaan tietolupaviranomainen vastaa aina yksityisen palveluntuottajan tietoluvan myöntämisestä, kun julkinen palveluntuottaja voi päättää itse oman datansa käytöstä. Tämä on ristiriidassa EU:n kilpailulainsäädännön kanssa ja voi jatkossa aiheuttaa ylimääräistä selvittelyä siitä, vääristääkö tietolupaviranomainen terveen ja toimivan kilpailun edellytyksiä markkinoilla (kilpailulain 30 a §), mikäli esim. tietolupa viivästyy ja aiheuttaa kilpailuhaittaa vain osalle toimijoista. HALin näkemyksen mukaan paras ratkaisu olisi muuttaa toisiolain 44 §:ää siten, että myös yksityisellä palveluntuottajalla olisi mahdollisuus päättää itse tietoluvistaan, kun ne koskevat omien henkilörekisterien tietoja.

Toisiolain tulkinta ratkaisee tietolupaviranomaisen toimintakykyyn

Esitysluonnoksen vaikutusarviossa arvioidaan, että vuonna 2021 tietolupaviranomainen vastaanottaa 100 tietopyyntöä. Suurin osa sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä tapahtuu siinä organisaatiossa, jossa tieto on luotu. Tietoa hyödynnetään esim. tilastoinnissa, tietojohdantamisessa tai kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa. Mikäli sote-palveluntuottajat

edellytetään tekemään tietopyyntö tietolupaviranomaiselle tavanomaisessa oman toiminnan kehittämisessä, tulisi tietolupaviranomaiselle tuhansia tietopyyntöjä vuosittain.

Kuten edellä todettiin, niin julkiset palveluntuottajat voisivat päättää itse tietoluvistaan, mutta Suomen yli tuhat yksityistä sote-palveluntuottajaa eivät. Toiminnan kehittäminen on kaikille sote-palveluntuottajille välttämätöntä. Toisilain tulkinta siitä, milloin tietolupaviranomaisen tietolupa tarvitaan, on avainasemassa siinä, selviytyykö tietolupaviranomainen sille asetetuista tietopyynnöistä vai tuleeko tietopyyntöjä hallitsematon määrä.

Alla on esitetty sote-palveluntuottajien näkökulmasta neljä keskeistä sote-tiedon hyödyntämisen käyttötapausta. Jokaisen yhteydessä on esitetty HALIn näkemys siitä, miten toisilakia tulisi tulkita, jotta ekosysteemi toimii ja tietolupaviranomainen selviytyy velvoitteistaan.

1. **Toisilain 41 §:n mukainen tietojohdaminen.** Tässä tapauksessa ei tarvita tietolupaa, eikä henkilön suostumusta. Kaikki sote-palveluntuottajan tekemä palvelutuotantoon läheisesti liittyvä kehittäminen ja muut vastaavat toimenpiteet on katsottava toisilain osalta tietojohdamiseksi. Tämä on perusteltua, koska kilpailussa ja niukkojen resurssien ympäristössä monenlainen toiminnan kehittäminen on yksityisille palveluntuottajille täysin välttämätöntä palvelujen tuottamista ja kehittämistä varten. Tietojohdamisen määritelmä siis täyttyy.
2. **Toisilain 37 §:n mukainen kehittämis- ja innovaatiotoiminta.** Toisilain mukaisesti tähän tarvitaan tietolupa, mutta henkilön suostumusta ei tarvita. Sote-palveluntuottajien osalta tuottajan omalla datalla tapahtuvaa kehittämis- ja innovaatiotoimintaa on vain sellainen toiminta, mikä ei läheisesti liity jo olemassa olevan palvelutuotannon kehittämisen.
3. **Suostumukseen perustuva tietojen hyödyntäminen.** Tässä tapauksessa tiedon käyttöperuste on tietosuoja-asetukseen perustuva suostumus. Toisilain erityissäännöksiä ei sovelleta, jolloin esim. tietolupaa ei tarvita.
4. **Ensisijaisen käytön alainen toiminta.** Erityisesti tekoälyn ja koneoppimisen kehittyessä voi tulla eteen tilanteita, joissa on epäselvää, onko kyse asiakastietojen ensisijaisesta vai muusta käytöstä. HALIn näkemyksen mukaan asiakastiedon käyttö, joka välittömästi tukee ko. asiakkaan hoitoa (esim. tekoälyn kehittäminen asiakkaan tiedoilla) on luettava ensisijaiseksi käytöksi, jolloin ei tarvita esim. tietolupaa tai suostumusta.

Maksuasetuksessa tarkentamisen varaa

Esitysluonnokseen on sisällytetty myös luonnos tietolupaviranomaisen suoritteiden maksullisuudesta. Sen soveltamisalassa olisi hyvä todeta, että maksuasetuksessa ei säädetä rekisterinpitäjien perimistä maksuista, jotka rekisterinpitäjät voivat asettaa vapaasti. Vaihtoehtoisesti STM:n tai tietolupaviranomaisen olisi hyvä julkisesti todeta, että rekisterinpitäjät voivat hinnoitella tietonsa vapaasti, jotta toisiokäytön ekosysteemin ennustettavuus toteutuu.

Lausunto
14.11.2019

Kunnioitavasti,

Ulla-Maija Rajakangas
toimitusjohtaja

Lisätiedot:

Joel Kuuva
talous- ja veroasiantuntija
050 414 6444
joel.kuuva@hyvinvointiala.fi